

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

Dünya üzerinde bulunan ülkelerin varlıklarına tek başına devam etme olanakları yoktur. Bu nedenle her ülke ekonomik, askeri ya da siyasi anlamda farklı ülkelerle bir araya gelip küresel ya da bölgesel ölçekte örgütler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra 20. yüzyılda yaşanan iki dünya savaşı ile 1950-1990 yılları arasında yaşanan soğuk savaş, ülkeleri bölgesel ya da küresel çapta bir araya gelmeye zorlamıştır. Şimdi de birçoğuna Türkiye'nin de üye olduğu uluslararası örgütleri, işlevleri ve etki alanlarıyla birlikte daha yakından tanıyalım.

KÜRESEL ÖRGÜTLER

1. SİYASİ ÖRGÜTLER

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

24 Ekim 1945'te dünya barışını, güvenliğini korumak ve uluslar arasında ekonomik, toplumsal ve kültürel bir iş birliği oluşturmak için kurulan uluslararası bir örgüttür. Birleşmiş Milletler adalet ve güvenliği, ekonomik kalkınma ve sosyal eşitliği uluslararası tüm ülkelere sağlamayı amaç edinmiş global bir kuruluştur.

Birleşmiş Milletler fikri ilk olarak, II. Dünya Savaşı'nın bitiminde savaşın galibi ülkeler tarafından, ülkeler arasındaki anlaşmazlığı ortadan kaldırarak ileride meydana gelebilecek ve kendi güvenliklerini tehdit edebilecek bir savaşın önüne geçebilmek amacıyla ortaya atılmıştır. Birleşmiş Milletler fikri 1943 yılında Moskova, Tahran ve Kahire'de müttefiklerin toplantıları sırasında çıkmış olup Fransa, Çin, İngiltere, ABD, SSCB'nin temsilciliğiyle oluşmuştur.

Kurulduğu yıllarda 51 olan üye sayısı 2017 yılı itibarıyla 193'ye ulaşmıştır. Türkiye kurucu üyeler arasında yer almaktadır. Örgütün yönetimi New York'ta bulunan genel merkezinden yürütülür ve üye ülkelerle her yıl düzenli olarak yapılan toplantılar yine bu genel merkezde gerçekleştirilir.

Birleşmiş Milletler hangi organlardan meydana gelmektedir?

- Genel Kurul,
- Güvenlik Konseyi,
- Ekonomik ve Sosyal Konsey,
- Yönetim Konseyi,
- Genel Sekreterlik ve
- Uluslararası Adalet Divanı'dır.

Güvenlik Konseyi on beş ülkeden oluşmakta olup, bu üyelere beşi daimi üye statüsündedir ve mutlak veto yetkisine sahiptir. Bu ülkeler **Fransa, İngiltere, Rusya, Çin Halk Cumhuriyeti, ve ABD,'dir.** (kısaca öğrenmek için şifrelersek FİRÇA) Güvenlik Konseyinin karar alınabilmesi için 9/15 oranı gerekli olup, daimi üyelere birisini aksi yönde oy kullanmaması gereklidir. BM içtihatlarına göre Güvenlik Konseyi karar alırken veto yetkisine sahip üyelere biri veya birkaçının oylamaya katılmaması bu üyelerin kararı veto ettiği anlamına gelmemektedir. Ayrıca daimi üyelerin çekimser kalmaları da aynı sonucu vermektedir.

Birleşmiş Milletler İhtisas Teşkilatları

- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO)
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)
- Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO)
- Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)
- Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)
- Uluslararası Para Fonu (IMF)
- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU)
- Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Örgütü (UNIDO)
- Evrensel Posta Birliği (UPU)
- Dünya Bankası
- Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO)
- Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO)
- Dünya Turizm Örgütü (WTO)

Bağlı Kuruluşlar

- Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (IAEA)
- Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (OPCW)
- Nükleer Denemeleri Kapsamlı Yasaklama Anlaşması Örgütü (CTBTO)
- Dünya Ticaret Örgütü (WTO)

Birleşmiş Milletler Programları ve Büroları

- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)
- Uluslararası Ticaret Merkezi (UNCTAD/WTO)
- Birleşmiş Milletler HIV/AIDS'le Mücadele Ortak Programı
- Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)
- Birleşmiş Milletler Kadınların Kalkınma Fonu (UNIFEM)
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Birleşmiş
- Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)
- Birleşmiş Milletler HABITAT: (UN-HABITAT)
- Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Araştırmaları Enstitüsü (UNIDIR)
- Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Kurumu (UNITAR)
- Birleşmiş Milletler Kadının İlerlemesi İçin Uluslararası
- Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (INSTRAW)
- Birleşmiş Milletler Bölgeler Arası Suç ve Adalet
- Araştırmaları Enstitüsü (UNICRI)
- Birleşmiş Milletler Proje Hizmetleri Bürosu (UNOPS)
- Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Bürosu (UNODC)
- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)
- Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım Kurumu (UNRWA)
- Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma ve Araştırma Enstitüsü (UNRISD)
- Birleşmiş Milletler Sistemi Harp Akademisi (UNSSC)
- Birleşmiş Milletler Üniversitesi (UNU)
- Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV)
- Dünya Gıda Programı (WFP)

Birleşmiş Milletler Neler Yapar?

1. Barış ve güvenliği sağlar.
2. Nükleer silahlanmayı engeller.
3. Kalkınmayı destekler.
4. Afrika'nın kalkınmasına yardım eder.
5. İklim değişikliğine küresel çözüm arar.
6. İklim değişikliği ile mücadelede ülkelere yardımcı olur.
7. Çevreyi korumaya yardımcı olur.
8. İnsan haklarının gelişmesini destekler.
9. Demokrasiyi destekler.
10. Kadın haklarını destekler.
11. Savaş suçlularını yargılar.
12. Ülkelerin bağımsızlıklarına ve kendi geleceklerini tayin etmelerine yardımcı olur.
13. Uluslararası hukukun güçlendirilmesine yardımcı olur.
14. Gelişmekte olan ülkelerde sanayiye destekler.
15. Doğal afetlerin etkilerini azaltır.
16. Afetzedelere yardım eder.
17. Mültecilere İnsani yardım sağlar.
18. Gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesimdeki yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olur.
19. Kadınların refahının artırılmasını destekler üreme ve ana sağlığı konularında çalışır.
20. Temiz içme suyu sağlar.
21. Hiv/aid's ile mücadele eder.
22. Salgın hastalıklarla mücadele eder.
23. Aşığı herkes için ulaşılır kılar.
24. Çocuk ölümlerini azaltmak için çalışır.
25. Ozon tabakasını korumak üzere çalışmalar yapar.
26. Gıda yardımı yapar, açlıkla mücadele eder.
27. Zehirli maddeleri yasaklar.
28. Tüketici sağlığını korur.
29. Büyük uluslararası sorunlara hukuki çözümler sağlar.
30. Ekonomik reformları destekler.
31. Dünyanın uyuşturucu sorununa çözüm arar.
32. İnsan onuruna uygun çalışma ortamını geliştirir.
33. Tarihi, kültürel, mimari ve doğal alanları korur.
34. Yerel halkların yaşam koşullarını iyileştirmek için çalışır.
35. Küresel haberleşmenin geliştirilmesi için çalışır.

İSLAM İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (İİT)

Eylül 1969 tarihinde Fas'ın başkenti Rabat'ta toplanıp, İslam ülkelerini çatısı altında toplamak üzere kurulan 57 üyeye sahip örgüttür. Bugün İslam aleminin tek çatı altında toplandığı tek kuruluştur.

İİT'nin amaç olarak belirlediği ana unsurlar

- İslam Ülkeleri arasındaki yakınlığın ve işbirliğinin artırmak.
- Müslüman halkların çıkarlarını ve güvenliğini korumak ve mücadelelerini desteklemek.
- Üye devletler arasında siyasal, ekonomik, kültürel, bilimsel ve sosyal işbirliğini arttırmak.
- Müslümanlarca kutsal olarak kabul edilen yerleri korumak.
- Filistin Halkı'nın mücadelesini ve bağımsızlık haklarını desteklemek ve savunmak.

- Her türlü sömürgeci yaklaşımın ortadan kaldırılmasını sağlamak.

İİT'nin belirlediği temel ilkeler

- Üye ülkeler arasında tam eşitliğin sağlanması
- Hiçbir üye devlet, bir başka üye devletin işlerine karışmaması
- Her devletin bağımsızlık ve egemenlik haklarının, İKO tarafından tanınması
- Üye ülkeler arasında olası bir anlaşmazlığın oluşması durumunda İİT'nin, arabulucuk yapma, hakem görevini üstlenme ve gönül alma gibi barışçı yollarla sorunun çözülmesine yardımcı olma

İİT AŞAĞIDAKİ SİSTEMLERDEN OLUŞUR.

1. İslâmî Zirve

Siyaset yapan en yüksek organdır. Üye devletlerin Kralları, devlet başkanları ve hükümet yetkilileri katılır. Her üç yılda bir yapılır.

2. Dışişleri Bakanlığı İslami Konferansı

İslami Zirve'de alınan kararların işleyişini incelemek için her yıl toplanır. Dış İşleri Bakanları katılır.

3. Daimi Sekreteryâ

Organizasyonun yönetici organıdır. İki organın kararlarının uygulanması ile görevlendirilmiştir ve Suudi Arabistan Cidde'de yer alır.

4. Komiteler

İslam Konferansı Teşkilatı'nın başlıca organları şunlardır;

- Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (COMCEC-İSEDAK)
- Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi (COMSTECH)
- Enformasyon ve Kültürel İşler Daimi Komitesi (COMIAC)
- Daimi Mali Komite
- Kudüs Komitesi
- Ekonomik, Kültürel ve Sosyal Sorunlar İslami Komitesi

5. Destekleyici Organlar

- İslam Ülkeleri İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi (SESRIC), Ankara, Türkiye
- İslami Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), İstanbul, Türkiye
- İslami Teknoloji Üniversitesi, Dakka, Bangladeş.
- İslami Ticaret Geliştirme Merkezi, Kazablanka, Fas
- İslami Fıkıh Akademisi, Cidde, Suudi Arabistan
- İslami Dayanışma Fonu Yönetici Bürosu ve Vakfı, Cidde, Suudi Arabistan
- Nijer İslami Üniversitesi, Niamey, Nijer
- Uganda İslami Üniversitesi, Mbale, Uganda

6. Özelleşmiş Enstitüler

- İslami Kalkınma Bankası (IDB), Cidde, Suudi Arabistan
- İslami Eğitim, Bilim ve Kültürel Organizasyonu (ISESCO), Rabat, Fas
- İslami Devletler Yayın Organizasyonu (ISBO) ve Uluslararası İslam Haber Ajansı (IINA), Cidde, Suudi Arabistan

7. Bağlı Enstitüler

- İslami Ticaret ve Sanayi Odası (ICCI), Karaçi, Pakistan
- İslami Başkentler ve Şehirler Organizasyonu (OICC), Cidde, Suudi Arabistan.
- İslami Dayanışma Oyunları Spor Federasyonu, Riyad, Suudi Arabistan.
- Uluslararası İslâm Âlemi Komitesi (ICIC), Bingazi, Libya
- İslami Gemi Birliği (ISA), Cidde, Suudi Arabistan.

- Uluslararası Arap-İslami Okullar Dünya Federasyonu, Cidde, Suudi Arabistan
- İslami Bankalar Uluslararası Birliği (IAIB), Cidde, Suudi Arabistan
- Diyalog ve İşbirliği İslami Konferansın Gençlik Forumu,(ICYF-DC) İstanbul, Türkiye

İslam Konferansı Örgütüne Üye 57 Ülke

Afganistan, Arnavutluk, Azerbaycan, Bahreyn, Bangladeş, Benin, Birleşik Arap Emirlikleri, Brunei, Burkina Faso, Cezayir, Cibuti, Çad, Endonezya, Fas, Fildişi Sahilleri, Filistin, Gine, Gine Bissau, Guyana, Irak, İran, Kamerun, Katar, Kazakistan, Kırgızistan, Komotlar, Kuveyt, Libya, Lübnan, Malezya, Maldivler, Mali, Mısır, Moritanya, Mozambik, Nijer, Nijerya, Özbekistan, Pakistan, Senegal, Sierra Leone, Somali, Sudan, Surinam, Suriye, Suudi Arabistan, Tacikistan, Togo, Tunus, Türkiye, Türkmenistan, Uganda, Umman, Ürdün, Yemen.

2. ASKERİ ÖRGÜTLER

NATO

Açılımı North Atlantic Treaty Organization olan NATO, Türkçe; Kuzey Atlantik Antlaşması örgütü'nün kısa adıdır. Kuzey Atlantik ittifakı'nın (NATO) kuruluşuna ilişkin antlaşma, 12 ülkenin katılımıyla 4 Nisan 1949'da Washington'da imzalandı. Washington Antlaşması" olarak da anılan antlaşma, bütün imzacı devletlerin onaylan verildikten sonra 24 Ağustos 1949'da yürürlüğe girdi. 9 Nisan 1949da Washington Antlaşması ile kurulan NATO bir kolektif savunma örgütü olarak bilinmektedir.

Antlaşmayı imzalayan 12 ülke şunlar: ABD, Kanada, Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İngiltere, Fransa, Portekiz, İzlanda, İtalya.

Kurucu antlaşmanın özellikle 3., 4., ve 5. Maddeleri önemlidir. Bu maddelerle üye ülkeler, ortak savunma için yeteneklerini geliştirmeye, herhangi bir üyenin toprak bütünlüğü, siyasi bağımsızlık ve güvenliği tehlikede olduğunda bir araya gelmeyi ve herhangi birine saldırıldığında bu saldırıya hepsine karşı yapılmış bir saldırı olarak kabul etmeyi taahhüt etmişlerdir. NATO'nun kuruluşuna karşı, SSCB ve Doğu Bloğu ülkeleri, kendi savunma anlaşmalarını yapmışlar ve soğuk savaşın yol açtığı

kutuplaşma iyice belirginleşmiştir. Varşova Paktı olarak bilinen bu anlaşma, 1955'ten 1991'e kadar varlığını sürdürmüştür. Türkiye ve Yunanistan 1952 yılında eş zamanlı olarak NATO'ya kabul edilmiştir. Batı Almanya'da 1955 yılında Türkiye'nin onayı alınarak NATO'ya üye olarak kabul edilmiştir. Sadece demokrasi ile yönetilen Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin bulunduğu bu ittifaka, İspanya 1982 yılında katılmıştır. SSCB ve Doğu Bloğunun dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle varlığı ve amaçları tartışma konusu olan NATO, kendine yeni hedefler ve görev sahaları edinmiştir. Bu çerçevede 1990'lar boyunca çeşitli dönüşümler geçiren NATO, 11 Eylül saldırılarını takiben iyice belirginleştiği üzere uluslararası terörle mücadeleyi ana hedef olarak belirlemiştir.

NATO'da yer alan bazı maddeler

MADDE 1; Taraflar, BM Yasası'nda ortaya konduğu üzere, karışmış olabilecekleri herhangi bir uluslararası anlaşmazlığı, uluslararası barış ve güvenlik ve adaleti tehlikeye sokmadan barışçıl yollarla çözmeyi ve uluslararası ilişkilerinde BM'in amaçlarına aykırı olacak şekilde güç kullanımı ya da tehdidinden sakınmayı taahhüt etmektedirler.

MADDE 2; Taraflar, özgür kurumlarını güçlendirerek, bu kurumların üzerine kumlu olduğu ilkelerin daha iyi anlaşılmasını sağlayarak ve istikrar ile refah koşullarını geliştirerek barışçıl ve dostça uluslararası ilişkilerin daha da geliştirilmesine katkı yapacaklardır. Uluslararası ekonomi politikalarında çatışmayı ortadan kaldırmaya yönelecekler ve taraflardan herhangi biri ya da hepsi ile ekonomik işbirliğini teşvik edeceklerdir.

MADDE 3; Bu antlaşmanın amaçlarına daha etkin biçimde ulaşabilmek için Taraflar, tek tek ve ortaklaşa olarak, sürekli ve etkin öz yardım ve karşılıklı yardımlarla, silahlı bir saldırıya karşı bireysel ve toplu direnme kapasitelerini koruyacaklar ve geliştireceklerdir.

MADDE 4; Taraflardan herhangi biri, taraflardan birinin toprak bütünlüğü, siyasi bağımsızlığı ya da güvenliğinin tehdit edildiğini düşündüğü zaman, tüm taraflar birlikte danışmalarda bulunacaklardır.

MADDE 5; Taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilen silahlı bir saldırının hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa BM Yasası'nın 51. Maddesinde tanınan bireysel ya da toplu öz savunma hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerler ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak saldırıya uğrayan Taraf ya da Taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır.

Böylesi herhangi bir saldırı ve bunun sonucu olarak alınan bütün önlemler derhal Güven Konseyi'ne bildirilecektir. Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri aldığı zaman, bu önlemlere son verilecektir.

ÜYE ÜLKELER

Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Belçika, Birleşik Krallık, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Fransa, Hollanda, İspanya, İzlanda, İtalya, Kanada, Letonya, Litvanya, Luksemburg, Macaristan, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Yunanistan, Hırvatistan, Arnavutluk ve 5 Haziran 2017 Tarihinde Karadağ NATO'ya katılan son ülkedir.

NATO'nun Değişmeyen Prensipleri

- İttifak, savunma amaçlıdır.
- Caydırma için yeterli bir gücü muhafaza etmek esastır.
- Üyelerin toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı garanti edilerek dünya barışına katkı devam ettirilir.
- Üye ülkelerden birine yapılan tecavüz, tamamına yapılmış kabul edilir. (5 nci madde)
- İttifak, Avrupa'da ABD'nin konvansiyonel ve nükleer askeri varlığını zaruri sayar.
- NATO Savunmasının kolektif tabiatı, işbirliğine ve entegrasyonuna istinad eder.

- Nükleer silahlarda sıfır çözüme ulaşınca kadar, konvansiyonel ve nükleer silahların uygun bir kombinasyonunu kullanmaya devamı zorunlu görür. Nükleer silahların amacı siyasi olup, ittifakın güvenliğinin en önemli garantisidir. Bu kuvvetler savaşı ve dengeyi korumak için asgari düzeyde tutulur.

3. EKONOMİK ÖRGÜTLER

Petrol İhraç Eden Ülkeler (OPEC) Organization of Petroleum Exporting Countries

İlk olarak ham petrol fiyatlarındaki düşüşü durdurmak gayesiyle Venezuela'nın teklifiyle Eylül 1960 tarihinde Bağdat'ta toplanan bir konferans sonucunda resmen kurulan teşkilatın kurucu üyeleri; Suudi Arabistan, İran, Kuveyt, Irak ve Venezuela'dır. Kuruluşa, sonradan Katar (1961), Libya (1962), Endonezya (1962), Ekvador (1963-1993), Birleşik Arap Emirlikleri (1967), Cezayir (1969), Nijerya (1971), Gabon (1975-1995) ve Angola (2007) katılmışlardır.

OPEC'in başlangıçta Cenevre'de olan merkezi 1965'te Viyana'ya taşındı. Teşkilatın takip edeceği politikalar üye ülkelerin temsilcilerinin katıldığı, yılda en az iki defa toplanan konferanslarda tespit edilir. Kararlar oybirliğiyle alınır. Üye ülkeler tarafından tayin edilen yönetim kurulunun başkanı konferanslar sırasında seçilir. Viyana'da bir idare ve araştırma sekreterliği vardır. Kurucu üyelerin, yeni üyelerin kuruluşu kabul edilmesinde sahip oldukları veto hakkından başka ayrıcalıkları yoktur. Net petrol ihracatçısı olan ve petrol konusundaki çıkarları OPEC üyeleriyle aynı doğrultuda olan ülkeler kuruluşu katılabilirler.

Dünya petrol üretiminin denetimini elinde tutan ve dünya petrol üretiminin yaklaşık yarısını sağlayan OPEC ülkeleri ham petrol rezervlerinin üçte ikisine ve doğal gaz rezervlerinin de üçte birine sahip bulunmaktadır. Bu sebeple dünya petrol piyasasında zaman zaman etkili olmaktadır. 1973 sonbaharında Viyana'da toplanan 35. konferansta alınan kararla petrol fiyatlarının yüzde 70 oranında artırılmasıyla OPEC'in kararları dünya petrol piyasasında önemli rol oynamaya başladı. Teşkilat içinde ağırlığı elinde tutan Ortadoğu ülkeleri, birbirini takip eden fiyat artışlarını Ekim 1973 Arap-İsrail Savaşında İsraili destekleyen batılı devletlere karşı siyasi silah olarak kullandılar. Bu maksatla petrol fiyatları Aralık 1973'te Tahran'da toplanan konferansta yüzde 130 oranında arttırıldı ve ABD ile Hollanda'ya petrol sevkiyatı bir müddet için durduruldu. Daha sonraki senelerde yapılan fiyat artışları petrolün varil fiyatının 30 ABD dolarına yükselmesine sebep oldu. Bu fiyat artışları OPEC üyesi ülkelerin bütçe gelirlerinde büyük artışlar sağladı. Üye ülkeler bu gelirlerin bir kısmını kalkınma projelerine harcarken, önemli bir bölümüyle de sanayileşmiş ülkelerde özellikle de ABD'de büyük yatırımlara giriştiler. ABD bankalarına yatırılan petrodolarların büyük bölümü bu bankalarca gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere verilen borçların finansmanında kullanıldı. Ayrıca Avrupa para piyasasına bir miktar para aktararak gelişmekte olan ülkelere yardım gayesiyle OPEC Milletlerarası Kalkınma Fonu kuruldu. OPEC'in 1980'den itibaren dünya petrol fiyatları üzerindeki etkisi azalmaya başladı. Batılı sanayileşmiş ülkeler başta kömür ve nükleer enerji olmak üzere farklı enerji kaynaklarına yöneldiler. Kendi ülkelerinde petrol arama ve çıkarma çalışmalarına ağırlık verdiler.

Petrol ihtiyaçlarını da Meksika, SSCB gibi OPEC dışındaki petrol ihracatçısı ülkelere karşılamaya başladılar. Enerji talebini kısmaya yönelik tasarruf politikaları uyguladılar. Bu çabaların neticesinde Batılı ülkelerin OPEC ülkelerinde üretilen petrole olan bağımlılığı azaldı ve OPEC 1982'de petrol fiyatlarını düşürmek ve üretimi kısmak zorunda kaldı. Batılı ülkelerin petrol talebinin azalması, teşkilatın iç çekişmeler ve 1980'de başlayan İran-İrak savaşı sebebiyle zaten zayıflamış olan İç bütünlüğünü daha da sarstı. Suudi Arabistan teşkilat içindeki etkisi bugün büyük ölçüde azalmış olmakla birlikte OPEC en fazla petrol rezervine sahip üyesi olarak uzun yıllar petrol fiyatlarının tespitinde belirleyici rol oynamıştır, Organizasyon şimdi on iki üye devlete sahiptir. OPEC üyelerinin çoğunluğunu teşkil eden 7 üye devletin resmi dilleri Arapça olmasına rağmen OPEC'in resmi dili İngilizce'dir. Sadece bir üye (Nijerya) resmi dil olarak İngilizce diline sahiptir.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)

Uluslararası bir ekonomi örgütüdür. 14 Aralık 1960 tarihinde İmzalanan Paris Sözleşmesi'ne dayanılarak kurulmuştur ve savaş yıkıntıları içindeki Avrupa'nın Marshall Planı çerçevesinde yeniden yapılandırılması amacıyla 1948 yılında kurulan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (OEEC) doğrudan mirasçısıdır. **Örgütün amacı**, başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere tüm üye ülkelerde gelişmeyi sağlayacak ekonomi politikalarına destek vermek, üye ülkelerde işsizlik sorununu ortadan kaldırmak ve ülkeler arasında ayırım gözetmeden dünya ticaretinin geliştirilmesine destek sağlamaktır. OECD'ye üye olmak isteyen ülkelerin öncelikle demokrasiye, insan hakları ve özgürlüğüne inanan ülkeler olması şartı aranmaktadır. Bu ilkeler, OECD'nin amaçlarının gerçekleştirilmesinde de kolaylıklar sağlamaktadır. Halen 34 tam üye olan ülke vardır, bu ülkeler arasında 27 tanesi Dünya Bankası tarafından 2005'de yüksek gelirli ülkeler arasında gösterilmiştir.

Kurucu üyeler; (1961) Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık, ABD'dir. Sonradan katılanlar ise; Avustralya, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Macaristan, Japonya, Meksika, Yeni Zelanda, Polonya, Slovakya, Güney Kore, 2010 yılında Estonya, Slovenya, İsrail ve Şili olmuştur.

OECD'nin Amaçları

Örgütün tüzüğe bağlanmış amaçları şunlardır;

- Finansal istikrarın eşzamanlı olarak korunduğu üye ülkelerde ve hem de özellikle gelişmekte olan ülkelerde halkın yaşam standartının iyileştirilmesi, sürekli ve dengeli ekonomik gelişim sağlayan politikaya destek ve yardım, işsizliğin ortadan kaldırılması,
- Ekonomik genişleme politikasının uyandırılması ve sosyo-ekonomik eşgüdümlü gelişmenin desteklenmesi,
- Uluslararası yükümlülükler uygun olarak çok taraflı ve ülkeler arasında ayırım gözetmeyen dünya ticaretinin geliştirilmesine destek verilmesi.
- OECD'ye üye veya bu örgüte üyelik talebinde bulunan ülkeler, sosyo-politik ve ekonomik yaşamda, aşağıda belirtilen üç ilkeyi vazgeçilmez değerler olarak benimsemişlerdir:
  - Demokrasi, İnsan haklarına ve yurttaş özgürlüğüne bağlılık.

Uluslararası Para Fonu (IMF)

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ülkeleri ekonomik kriz yaşarken ihracatı ve altın stokları artan ABD diğer ülkeleri ekonomik yönden destekleyecek konuma gelmiştir. Bu amaçla 1944 yılında 44 devletin katılımıyla birtakım kararlar alınarak Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin kurulması kararlaştırılmıştır. IMF 1947 yılında fiili olarak çalışmalarına başlamıştır. 2017 yılında IMF'ye üye ülke sayısı 191 olmuştur.

IMF'nin amaçları

- Dünya ülkeleri arasındaki para meselelerinin çözülmesi için iş birliği sağlamak
- Üye devletlerin istihdamını arttırmak ve yüksek büyüme hızına ulaşmasına imkân hazırlamak
- Ülkelerin borçlarını ödeme güçlüğü çekmemesi için gerekli çözümler üretmek

- Dünya ticaretinin canlılığını ve dengeli şekilde gelişmesini sağlamak
- Devalüasyonlara engel olmaktır. Devalüasyon, sabit kur sistemlerinde ödemeler dengesi açık veren ülkenin ulusal parasının dış satın alma gücünün, hükümetçe alınan bir kararla düşürülmesidir.

IMF, bilançoları fazla veya açık veren ülkelere müdahale etme imkânına sahiptir. Türkiye, IMF'ye 1947 yılında üye olmuştur. Belli dönemleri ekonomik sıkıntıları gidermek için IMF'den kredi kullanma yoluna gidilmiştir.

Dünya Bankası

Dünya Bankası, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (IBRD) adıyla kurulmuş, 1947 yılında Birleşmiş Milletlerin özerk uzman kuruluşlarından biri olma özelliği kazanmıştır. Günümüzde dünya devletlerinin 184'ü Banka üyesidir. Bunlardan 11'i, Banka sermayesinin %55'ine sahiptir. Türkiye'nin sermayedeki payı ve oy gücü %0,5 düzeyindedir.

4. ÇEVRE ÖRGÜTLERİ

GREENPEACE

Greenpeace 1971'den bu yana dünyanın dört bir yanında çevre katliamlarına karşı güçlü bir mücadele veren gönüllülerden oluşan kar amacı gütmeyen bir çevre kuruluşudur. Tüm çalışmalarının kaynağını sadece bireylerden aldığı maddi ve manevi destek oluşturur.

1971'den bu yana dünyanın dört bir yanında çevre katliamlarına karşı güçlü bir mücadele veren Greenpeace, çalışmalarını bağımsız olarak sürdürmek için devletlerden, şirketlerden ya da siyasi partilerden bağış ve sponsorluk kabul etmez; tüm çalışmalarının kaynağını sadece bireylerden aldığı maddi ve manevi destek oluşturur. Greenpeace, gezegeni yaşanmaz hale getiren çevre suçlarına karşı bilimsel verilere dayanan kampanyalar yürütür ve şiddet içermeyen doğrudan eylemlerle tanıklık ederek bu suçları basın aracılığıyla gündeme getiren bir kuruluştur.

Şu anda 24 ulusal ve 4 bölgesel ofisi ve bu ofislerin yaptığı çalışmaları olanaklı kılan 41 ülkede 3 milyon destekçisi vardır. Greenpeace Türkiye ofisi 1992 yılında faaliyete geçmiştir.

Greenpace'nin çalışma alanları

- Okyanuslar ve yaşlı ormanların korunması,
- İklim değişikliğini durdurabilmek için fosil yakıtların kademeli olarak sonlandırılması ve yenilenebilir enerjilerin teşvik edilmesi,
- Nükleer silahlanma ve nükleer kirliliğe son verilmesi,
- Zehirli kimyasalların ortadan kaldırılması,
- Genleri ile oynanmış organizmaların doğaya bırakılmasının önlenmesi.
- Savaşların önlenmesi,
- Küresel ısınmanın durdurulması,
- Ticari amaçlı balina avının kontrol altına alınmasıdır.

BÖLGESEL ÖRGÜTLER

AVRUPA BİRLİĞİ (AB)

Avrupa Birliği, yirmi yedi üye ülkeden oluşan ve toprakları büyük ölçüde Avrupa kıtasında bulunan siyasi ve ekonomik bir örgütlenmedir. 1993 yılında, Avrupa Birliği Antlaşması'nın imzalanması sonucu, var olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yeni görev ve sorumluluk alanları yüklenmesiyle kurulmuştur. Avrupa Birliği, tüm üye ülkeleri bağlayan standart yasalar aracılığıyla, İnsan, eşya, hizmet ve sermaye dolaşımı özgürlüklerini kapsayan bir tek Pazar geliştirmiştir. Birlik içinde tarım, balıkçılık ve bölgesel kalkınma politikalarından oluşan ortak bir

ticaret politikası izlenir. Birliğe üye ülkelerin on beşi, Euro ortak para birimini kullanmaya başlamıştır. Avrupa Birliği, üye ülkelerini Dünya Ticaret Örgütü'nde, G8 zirvelerinde ve Birleşmiş Milletlerde temsil ederek dış politikalarında da rol oynamaktadır. Birliğin yirmi yedi üyesinden yirmi biri NATO'nun da üyesidir.

Tarihi Gelişimi

Avrupa Birliği'nin temelleri 1951 yılında Paris Antlaşmasıyla oluşturulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'na dayanmaktadır. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması 1951'de Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanmıştır. Böylece uluslararası ilkelere göre oluşturulmuş ilk uluslararası topluluk kurulmuştur.

Bu topluluğun amaçları,

- Bir kömür ve çelik ortak pazarı yaratmak,
- İşsizlik oranını düşürmek,
- Katılımcı ülkelerin ekonomilerini iyileştirmek ve pazarı geliştirmek,
- İstikrarı korumak,
- İşsizliği düşürerek büyük miktarlarda üretim ve dağıtımın da aşamalı olarak örgütlenmesini sağlamaktır.

Paris Antlaşması'ndan altı yıl sonra, topluluğun altı üyesi arasında 1957 yılında Roma Antlaşmaları imzalandı ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (Euratom) oluşturuldu. Bu yeni topluluklar da bazı değişiklik ve düzenlemeler dışında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun ilkeleri üzerine kuruldu. Bu antlaşmadan sonra gümrük birliği ve atom enerjisi üzerine çalışmalar başlatıldı. AET 1958'de üye devletlere ortak bir pazar oluşturmak ve mal, personel ve hizmetlerin serbestçe taşınması amacıyla kuruldu.

Ayrı yasal kurumlar olmalarına karşın Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Toplulukları başlangıçta ortak bir meclis ve Avrupa Adalet Divanı'nı paylaşmıştır. Ancak bu sürede konseyleri ve yöneticileri birbirinden ayrı olmuştur. Birleşme Antlaşması bu üç kurumun Avrupa Ekonomik Topluluğu çatısı altında birleştirmiştir. 1993 yılında, Avrupa Birliği Antlaşması olarak da bilinen Maastricht Antlaşması'nın imzalanması sonucu, var olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yeni görev ve sorumluluk alanları yüklenmesiyle Avrupa Birliği kurulmuştur.

AB ve Türkiye

Türkiye 1959 yılında bu topluluğun bir parçası olmak için başvuruda bulundu. 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında bir ortaklık çatısı oluşturdu. 12 Eylül 1980 Darbesi AET ile Türkiye arasındaki ilişkilerin dondurulmasına yol açtı. 1983 yılında çok partili seçimlerin yapılması üzerine Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkiler yeniden canlandı. 14 Nisan 1987

tarihinde Türkiye resmen tam üyelik başvurusunda bulundu. Avrupa Birliği'yle bütünleşmenin ilk aşaması olarak Türkiye 1 Ocak 1996 tarihinde Avrupa Birliği'yle Gümrük Birliği'ne girdi.

2000'li yıllarda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma sürecinde bir hızlanma gözlemlendi. 17 Aralık 2004 tarihinde Avrupa Birliği ülkeleri Türkiye'nin katılma müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlamasına karar verdiler. Başlayacak müzakerelerin ne kadar sürede tamamlanacağı konusunda kesin bir karar verilmemiştir. Günümüzde AB'ye girme işlemleri devam etmektedir.

NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Birliği)

NAFTA Antlaşması ABD, Kanada ve Meksika devlet başkanları Bush, Mulroney ve Salinas tarafından 12 Ağustos 1992'de Washington'da imzalanmıştır.

Amaçları

NAFTA antlaşması uyarınca bazı tarım ürünleri bir süre daha korumacılık kapsamında bırakılmak kaydıyla üye ülkeler arasındaki ticarete uygulanan gümrük vergileri bazı istisnalar dışında belirlenen süreç içinde sıfırlanacaktır.

NAFTA'nın asıl amaçlarından birisi de söz konusu üç ülke arasındaki ekonomik uçurumların kapatılarak Kuzey Amerika kıtasında toplu halde ekonomik ve toplumsal istikrar kazandırabilmektir. Çünkü ABD'nin ve Kanada'nın Meksika'ya yatırımlarını çoğaltmaları durumunda, bu iki ülke ucuz işgücünden yararlanacak, Meksika'da da işsizlik oranı azalacaktır. Ancak, ABD'deki işçi sendikaları, kendi ülkelerinde de işsizlik sorununun bulunduğu gerekçesiyle NAFTA'ya karşı gelmektedirler.

Üyeler

ABD, Kanada ve Meksika'dır. 10 trilyon dolar büyüklüğünde bir pazara giriş imkanı sağlamaktadır. Kanada Dolarının, ABD Doları karşısındaki değerinin düşük seyretmesi, Kanada'nın işçilik maliyetlerinin daha düşük olması gibi nedenlerle, ABD pazarına girmek isteyen firmalar NAFTA'nın da varlığını dikkate alarak ABD yerine Kanada'da yatırım yapmakta, NAFTA aracılığıyla da ABD pazarına rahatlıkla girebilmektedir. Kuzey Amerika pazarında yer almak isteyen bazı AB firmalarının da Kanada'yı üs olarak seçtikleri ve buradan ABD pazarındaki faaliyetlerini yönlendirdikleri gözlenmektedir. NAFTA, Kanada'nın iç piyasanın küçük olmasının yarattığı dezavantajı ortadan kaldırmakta ve girişimcilere dünyanın en büyük pazarlarından birisini açmaktadır.

Bu Anlaşmanın etkisi kendisini özellikle otomotiv ürünlerinde göstermektedir. İki ülke arasında otomotiv ürünlerinde gümrük vergilerinin bulunmaması ve idari engellerin en aza indirilmesi ve düşük kur, işçilik maliyetinin daha düşük olması gibi nedenlerle, önemli otomobil üreticileri Kanada'ya önemli yatırım yapmış, ABD ve Kanada'daki üretim sistemlerini bütünleştirmiştir.

NAFTA sadece gümrük vergilerini kaldırmakla kalmamış, ABD, Meksika ve Kanada'nın bu ülkelere gelen yatırımcılara yerli firmalarla aynı hakları tanımalarını sağlamıştır. Hatta NAFTA kapsamındaki bir hüküm (CHAPTER 11) NAFTA üyesi bir ülke hükümetinin gerçekleştirdiği politika değişikliğinin çalışma ve karlılık koşullarını kapsamlı ve olumsuz bir şekilde etkilemesi halinde, yatırımcılara ilgili hükümeti mahkemeye verme hakkı tanımaktadır. Bu nedenle, firmalar yasal olarak kendilerini güvende hissetmektedir.

Kanada'nın özellikle zengin doğal kaynakları da ülkeyi yatırımcı-lar açısından cazip kılmaktadır. Zengin petrol, doğal gaz, kömür, altın ve elmas madenleri gibi kaynaklara özellikle ABD firmaları ilgi göstermekte ve bu çerçevede, Kanada'da firma almak yoluyla yatırıma yönelmektedir. 2000-2001 yılında ülkeye yapılan yabancı yatırımların önemli bir kısmı enerji sektörüne yapılmıştır. Ayrıca, zengin doğal kaynaklar girdi maliyetini azaltarak, ciddi bir avantaj sağlamaktadır.

AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı)

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), "Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı" (AGİK) adı altında 1970'li yılların başında soğuk savaş koşullarındaki Avrupa'nın bölünmüşlüğüne son verilmesi, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve katılan devletler arasında bu amaca yönelik işbirliğinin geliştirilmesi düşüncesiyle kurulmuş teşkilattir. AGİT'de katılımcı olan 57 ülke vardır.

Örgütün amacı güvenliğin üç boyutunda (siyasi-askeri, ekonomi-çevre ve insani) ilke, norm ve standartlar geliştirmekte, yükümlülüklerin uygulanma durumlarını izlemekte, esnek müzakere ve siyasi diyalog forumu teşkil etmekte, ayrıca katılımcı Devletlerin demokratikleşme, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı alanlarındaki çabalarına destek ve yardım işlevi görmektedir.

AGİT'in kuruluş aşamasındaki 35 ülkeden biri olan Türkiye, terörizm, polis faaliyetleri, sınır güvenliği

ve yönetimi, ekonomi ve çevre konuları, hoşgörüsüzlük ve ayrımcılıkla mücadele, göç ve entegrasyon, insan ticaretiyle mücadele gibi alanlar başta olmak üzere AGİT çalışmalarına katkıda bulunmaktadır.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ ya da BSEC)

Türkiye'nin öncülüğünde 1992 yılında kurulan ekonomik ve bölgesel bir örgüttür. Merkezi İstanbul'da yer alan örgütün temel amacı, Karadeniz'e kıyısı olan ya da transit yollarla Karadeniz'den yararlanan ülkeler arasında ticareti güçlendirmek, üye ülkelerin potansiyellerinden, coğrafi yakınlıklarından, ekonomilerinin birbirlerini tamamlayıcı özelliklerinden yararlanarak aralarındaki ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek ve Karadeniz Havzası'nın bir barış, istikrar ve refah bölgesi olmasını sağlamaktır.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatının Türkiye'nin yanı sıra Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya, Ukrayna ve Sırbistan'dan oluşan 12 üyesi bulunmaktadır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatına 13 ülke de gözlemci statüsünde üyedir.

**COĞRAFYA
HOCASI**